

Ex-polisen vill hjälpa de som blivit bedragna

Värnamo

Han arbetade som polis i nästan 30 år. Och har stor erfarenhet från att utreda bedrägeribrott.

Nu vill Stefan Stråhle i egen regi hjälpa de som utsatts för bankbedrägeri att få tillbaka sina pengar.

Bedrägerier, och särskilt så kallade bedrägerier genom social manipulation har ökat kraftigt de senaste åren. 2023 hade denna typ av bedrägeri ökat med hela 36 procent jämfört med året innan.

Att bli lurad innebär inte bara en ekonomisk förlust utan är också en stor skam för många. En skam över att ha låtit sig luras. Den som råkar ut för ett bedrägeri av den här sorten ska förutom att polisanmäla brottet även ta kontakt med sin bank och reklamera den obehöriga transaktionen, alltså en transaktion som är gjord utan din tillåtelse.

Enligt betalningslagen ska då banken återställa kontot till den ställning som den skulle ha haft om den obehöriga transaktionen inte hade genomförts. Och det är här det kan bli knepigt. Banken har nämligen att bedöma hur du agerat i allt detta. Bedöms ditt agerande inte vara oaksamt över huvud taget ska hela beloppet återställas utan avdrag. Men om banken anser att du varit oaksamt eller grovt oaksamt får du tillbaka pengarna men först efter ett avdrag på 400 kronor eller 12 000 kronor.

Är det så illa att du bedöms ha agerat klandervärd, ja då får du inga pengar alls tillbaka.

Stefan Stråhle, vars företag Brottsofferbyrå finns till just för de bedrägeriutsatta, arbetade tidigare som kriminalinspektör på Bedrägerienheten vid Stockholmspolisens. Han menar att det bland annat var ertäretheten därifrån som gjorde att han kände att det fanns hjälp att erbjuda de som utsatts för ett bedrägeri. Han beskriver också hur ett typiskt bankbedrägeri går till.

– Det finns ju många olika slags bedrägeribrott, och en del är ju av den här typen då.

till ditt konto. Bedragaren har sedan frött fram att föra över pengarna. Då är det en obehörig transaktion och det är först då som banken kliver in och har ett ansvar att betala tillbaka dina pengar, förklarar han.

Det bankerna alltså gör när kunder reklamerar överförelingen är att först se om den är obehörig eller behörig. Är den då obehörig, ja, då kommer nästa steg. Då tittar man på hur det har kunnat gå till. Hur har bankkunden agerat? Och det är först när bankkunden bedöms ha agerat särskilt klandervärd, som det heter på juridiskt språk, som man kan bli utan pengar helt och hållet.

Vad betyder "särskilt klandervärd"?

– Det är i stort sett att du ska ha gjort det här trots att du har veta att du skulle ha misstänkt att det var en bedragare du hade att göra med. Men trots det så agerar du på uppmaning. Först då är det särskilt klandervärd och då är du själv betalnings-skyldig, säger Stefan Stråhle.

Han påpekar samtidigt att det är banken som har bevisbördan för att du ska ha agerat klandervärd.

Tittar man sedan på delen vad gäller oaksamhet så är det viktigt att notera att det är en markant skillnad på att anses ha varit oaksamt och att ha varit grovt oaksamt. Man har fortfarande rätt till pengar tillbaka, men självrisken, eller avdraget om man så vill, är på 400 kronor respektive 12 000 kronor, beroende på graden av oaksamhet.

Är bankens bedömning vad gäller oaksamhet för snäv? Om så är fallet, vad kan man göra för att reglera det bättre?

– Ja, det här är ju inte lätt alltså. Vi har ju blivit inmålade i ett brett kan man känna. I dag ser ju samhället ut som så att man knappt är välkommen in på banken. Allt ska nästan göras digitalt. Och då är det lätt att halka dit när någon utnyttjar detta.

Kan det alltså vara en bidragande orsak till att dessa bedrägerier tar fart? Att människor har blivit så avskämda i avsaknad av det personliga mötet.

Bankföreningens vd Hans Lindberg.

FOTO: JONAS EKSTRÖMBERG/TT

– Nja, det är väl att dra till sin spets att säga på det sättet. Man får inte glömma att de här människorna är oerhört skickliga och förelagna. De spelar på en känsla hos den de lurar att det är bra. Agerar du inte nu så kan du förlora alla dina pengar, påstår de. Är man stressad så tar man stressade beslut, och det är det man utnyttjar i de här fallen.

Men har bankerna något eget ansvar i detta? Att det har blivit på det här sättet. Skulle man kunna dra det så långt?

– Jag tycker ju det. Det här är min cyniska uppfattning. Banken är ingenting annat än en vinstdrivande företag som ska ge avkastning till aktieägarna. Det här är ju naturligtvis ett sätt att göra allting mer effektivt. Att kunderna ska skicka allting hemifrån från sin dator eller telefon. Bakadon med detta är ju de som kommer i kläm. Som den här äldre generationen, menar Stefan Stråhle.

Kan det också leda till någon slags skam hos de som råkar ut för detta? En rådsia för att det inte ska komma ut och att det därför blir tufft i kontakt med banker, myndigheter och inte minst anhöriga, och där vill du kunna vara en hjälp?

– Ja, jag vet inte om jag vill dra det så långt men såg att det är en gammal människa som jag får kontakt med och som har blivit lurad på pengar. Det är en jättestor tragedi för någon som är kanske 80-90 år, att bli utsatt för detta. Det kan förstöra hela ens liv så att säga. Kan jag hjälpa den människan att få tillbaka alla eller en del av pengarna så skulle det kännas bra.

Det är en jättestor tragedi för någon som är kanske 80-90 år, att bli utsatt för detta

Stefan Stråhle

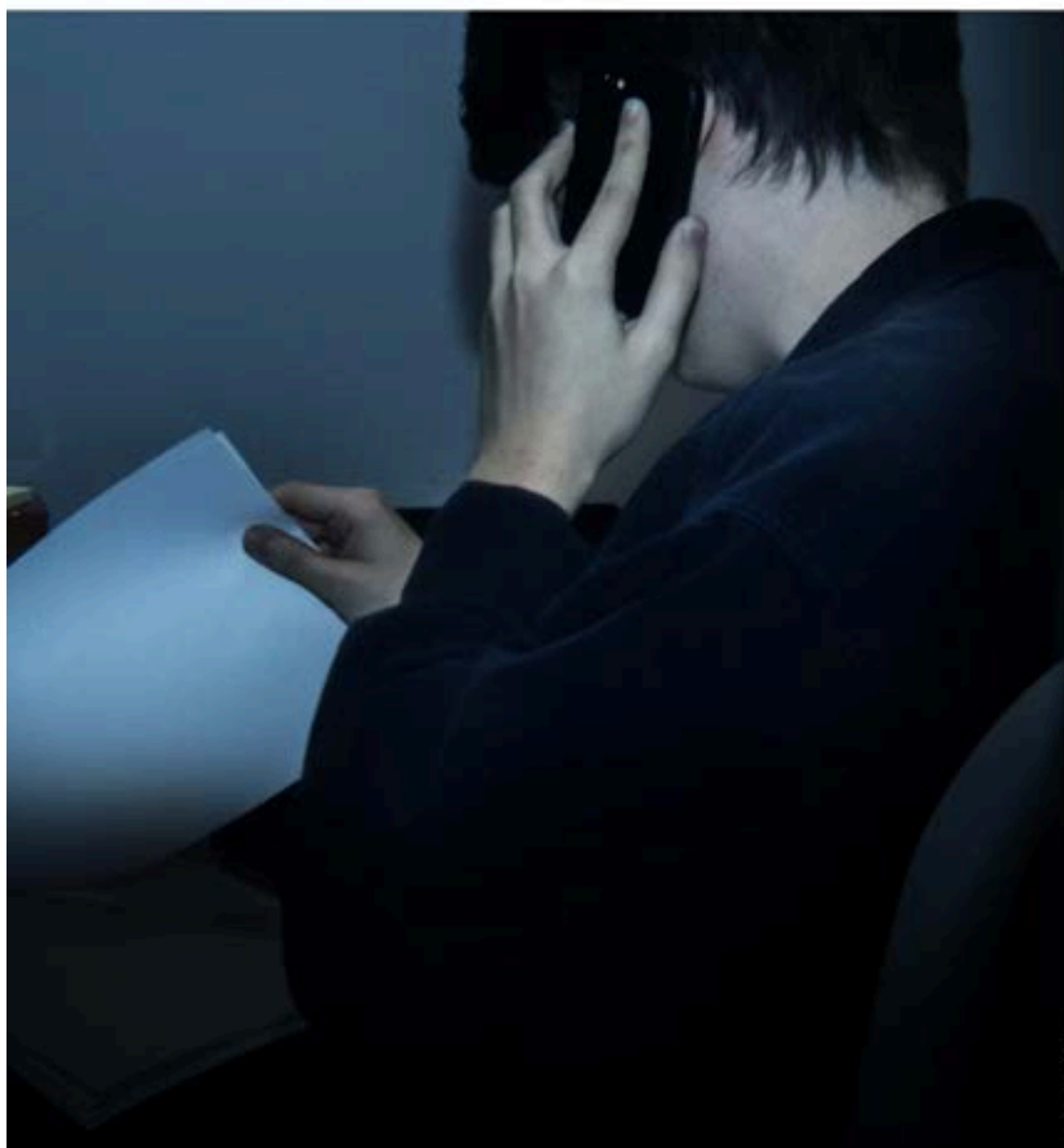
Hur ska man då komma till kärnan i problemet, som ju faktiskt helt enkelt är de kriminella. Stefan Stråhle menar att det är inte helt lätt. Rent av omöjligt i vissa fall, då det är många typer de här pengarna kan ta innan de hamnar i någons fickor.

– I en polisutredning kan det bli svårt att fastslå vem det är som har utfört själva bedrägeriet. Det kan röra sig om exempelvis spoofing (som innebär att telefonnummer förfälskas så att det ser ut som om samtalet kommer från någon annan reds.anm.), nummer som

inte har någon abonnent eller samtal från en växel utomlands. Vad som helst. Man vet inte vem det är som har ringt och gjort det här bedrägeriet. Däremot så går det alltid att se vart pengarna tar vägen. Det finns ju en mottagare så att säga, säger han.

Och här kommer problemet med så kallade målvalter in i bilden. Det är nästan aldrig personen som ringt enligt Stefan Stråhle, utan det kan exempelvis vara en person som är satt under hot, eller någon som fått en summa pengar för att agera målvalt.

– När pengarna kommer in på den personens konto så studas de vidare direkt. De vänder till en massa olika ställen. Det kan vara till ett konto i utlandet varifrån det i bankomater tas ut små summor varje gång. Konton som är omöjliga att spåra till en viss person eller organi-

Exempel på åtgärder i det paket bankerna presenterat

Kriminellas möjligheter att använda bankernas produkter ska begränsas ytterligare eller stängas av helt. Bankerna ska till exempel kunna blockera användningen av Swish och BankID för bedräggare och penningmålsvakter mer effektivt.

Förutsättningarna kommer att förbättras ytterligare när bedräggerier kan anmälas digitalt hos polisen. Då blir det möjligt för bankerna att snabbt dela information om penningmålsvakter och bygga upp ett heltäckande målsvaktsregister. Steg i denna riktning har redan tagits.

Ett viktigt förslag är bland annat att det måste bli möjligt att förhindra att bedräggare kan använda en banks telefonnummer, så kallad spoofing. Många av förslagen handlar även om att banker och myndigheter ska kunna dela information och samarbeta med varandra på ett mer effektivt sätt:

- införande av tidsfördröjningar vid vissa transaktioner;
- utveckla system som övervakar transaktioner genom extra kontroller genom exempelvis notiser som upplyser kunden om transaktionen;
- införande av beloppsgränser;
- att en betrodd person ska kunna godkänna transaktionen.

Källa: Svenska bankföreningen

Bankbedräggerierna är en form av brottslighet som ofta drabbar de äldre i samhället, och i många ögon är det därför ett av de mer allvarliga brotten och de får stor uppmärksamhet i media.

FOTO: AMANDA LINDBERG

sation. Det är ett av sätten den här penningtvätten kan göras på, förklarar han.

– Problemet blir också att det i själva verket kan vara mellanhänderna som ställs till svars i rätten för bedrägeriet. Leder det då till ett skadeståndsanspåk, ja, då kan det vara så att personen, som kanske redan är marginaliserad så att säga, inte har några pengar, och då står den gamle där, utan någon direkt chans att få tillbaka några pengar. Man hamnar liksom i ett skruvstid.

Så ofta är banken den enda reella återbetalaren av de pengar som försvunnit och att det endast i undantagsfall kan vara på ett annat sätt?

– Ja, så ligger det till i nuläget.

Hur många sådana här utredningar blev ni tvungna att lägga ner under din tid som utredare inom polisen?

– Det kan jag inte svara på. Det finns en massa olika anledningar till att lägga ner. Dels att man tycker att det är alldeles för lite pengar det rör sig om, några tusenlappar bara. Det är inte värt det så att säga. Det kanske är en nedläggningsgrund. En annan nedläggningsgrund kan vara att personen som ska böras i den här frågan om bedrägeri eller penningtvätt ska upp i domstol för tio andra grovre grejer. Då kanske åklagaren tycker att det inte håller att driva det vidare. Det kallas för förundersökningsbegränsning. I annat fall så kanske det är svårt att få tag i den här personen som har tagit emot pengarna. Det går inte att få tag i det någonstans. Tiden går och det preskriberas. Då får man inget grepp om det i tid. Preskriberingen är exempelvis tio år om det är grov penningtvätt.

Slutligen, är dagens säkerhetslösningar med

exempelvis bank-id tillräckligt säkra, eller ser du att man behöver gå en annan väg för att förhindra denna typ av brott?

– Nu är det som det är. Det finns förslag på bordet från både banker och regering och det finns saker att skriva på. Om det har att göra med vassare IT-lösningar eller fler möjligheter till att begränsa möjligheten till överföringar det låter jag vara osagt i nuläget. Det skulle också kunna vara möjligt att det finns ett system som reagerar när det helt plösslut kommer in en stor summa pengar på ett konto där det egentligen är orimligt att den typ av summor ska kunna figurera, om du förestår vad jag menar. Då skulle man kunna kräva en förklaring, vad är det här för pengar, liksom. Och på det sättet komma in problemet.

Stefan Stråhle har trots allt förhoppningar om att det

med fler dömslut kring dessa typer av brott och ett ökat fokus tillsammans med genomförandet av de föreslagna förändringarna som nyligen lagts fram av bankerna och Polisen i samråd med regeringen ska öka chanserna till att brotten blir lösta.

– Från bankernas sida gör man allt man kan för att förhindra att fler människor utsätts. Men det krävs gemensamma insatser av hela samhället. Den ökade brottsligheten och de bedräggerier som följer i dess spår är ett stort samhällsproblem som bankerna inte kan stoppa på egen hand. Vi behöver stärka många delar av samhället för att kunna förebygga och bekämpa bedräggerier mer effektivt. Regeringen, brotsbekämpande myndigheter, telekombolag och banker är alla viktiga i detta arbete, säger Bankföreningens vd Hans Lindberg.

Maati Chadly

Stefan Stråhle har lång erfarenhet som kriminalinspektör inom Polisen i Stockholm. Efter avslutad yrkeskarriär vill han nu hjälpa de som utsatts för brotten han tidigare utredde.

FOTO: PERVAT